

TEK GÜVENCE: İŞÇİ SINIFI

1. sayfadan devam

söyleşi, bir yanıyla BATUR'a "eski silah arkadaşlarından" cevap olmuş, diğer yanıyla da olayın bilinmeyen taraflarının biraz daha aralanmasını sağlamıştır. Diğer bir takım emekli subayların ve basının da katılımıyla tartışma derinleşmiş ve ünlü "BOMBA DAVASI" ve "DEVİRMİCİ ŞİDDET" konusu yeniden gündeme girmiştir.

Gazetemiz bu sayısında, bu tartışmanın derli toplu bir özeti ve değerlendirmesi yapacaktır. Böylelikle taraflardan birinin (TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI, KÜRT HALKI ve DEVİRMİCİ GENÇLİĞİMİZ), aslında içinde olmasın rağmen, öncülerinin kendi gruplarına "CUNTACILIK" bulamadığını "İSPAT" etme kaygısıyla üzerine yürüyemediği ve tartışmadığı bu meselelerin devrimcileri ilgilendiren yanları da açığa çıkarılmı olacaktır.

Finans-Kapital ve cuntacıların, kitaplar, günlük gazeteler ve dergilerle "açık" tartışma yaptığı bir ortamda, meselelerin üstünü örtme devrimcilerin metodu olamaz:

9 MART - 12 MART TARTIŞMASI NASIL BAŞLATILDI

Cüneyt Arcayürek, çıkardığı bir seri kitapta 1946'dan itibaren Türkiye'nin geçirdiği sosyal ve siyasal olayları tartışmaya açtı. 1965-71 ve 1971-73 dönemini anlatan iki kitapta 9 Mart girişimi ve 12 Mart müdahalesini, Cüneyt Arcayürek, zaman zaman bizzat Süleyman Demirel'in ağzından değerlendirerek, dönemin darbeci komutanları ve arkadaşları ile bir hesaplaşmayı gündeme getirdi. Arcayürek şöyle diyor:

"... 12 Mart Muhtırasını açıkladığı, kimi subayların emekliye ayırıldıkları sıralarda, Ordu mühtırasına değin gelen bir dizi olayların, cunta devrimlerinin, bu kadar dar bir kadro içinde ele alınıp yorumlanamayacağını hemen herkes biliyordu.

Daha sonraları, askerî savcının da öne sürdüğü gibi, kimilerine göre, 12 Mart öncesinin Cunta devrimleri ta 1963'lere değin iniyordu; öteki kimi bilgilere göre ise, bu devrimler, özellikle 1965'ten sonra başlayıp, 1969 yılından sonra hızla yayılıp gelişmişti.

Ancaç, Demirel'den sonra, bir ara hükümet başkanı da olan zamannın etkili bakanlarından Ferit Melen'in Bolu'daki bir demecine bakılırsa, "Eğer, ordu yüksek kademesi zamanında el koymış olsaydı, 12 Mart çok kanlı biçimde" sonuçlanacaktı.

Kamuyu özellikle haklı, 12 Mart'ın "neden daha kanlı biçimde" sonuçlanacağını öğrenemedi. Çünkü, muhtıradan hemen sonra, o güne değin gelen olayların, oluşmalarını hiç bir açıklanmadı. Kimi bilgiler ise, sağlıklı biçimde hangi oluşmalardan geçerek 12 Mart'a geldiğimizi doğrudan anlatılmadık yoksundu.

Acaba, 12 Mart sonrası "kanlı müdahale" yapılacakma dayalı sözlerin ardında neler yatıyordu?..

... 12 Mart öncesinin cuntasal oluşumlarında yalnızca listedeki emekliye ayrılan subaylar mı vardı? ... Emekliye ayrılan generallerden birisinin dediği gibi, "adları açıklanan subaylar, kapıları önündeki emirleri" ile mi darbeyi yapacaklardı?

Yoksa, 12 Mart öncesinde "Perde gerisinde" daha belirgin biçimde yer alan başka adlar, daha güçlü komutanlar yok muydu?" (C. Arcayürek, C.V. s.345), diyerek cevaplanmasını istediği iki ana soruyu soruyordu:

1— 12 Mart'ı "Kanlı müdahale"ye dönüştürecek girişim var mıydı?

2— Bu girişim, emekli edilen general ve subaylarla sınırlı kalamıyacağına göre, daha yukarılarda kimler vardı?

Arcayürek bazı dokümanlar ve ipuçları dışında 1. sorunun cevabını aramaya pek yanaşmıyor. Ayrıntılarıyla 2. soruyu inceliyordu.

"Daha sonraki bilgilerden ortaya çıkan tabloya göre, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerinde "Hareket Planlaması" belirli kişilere yapıldı. "Hareket planması"na Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler de, Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur da biliyordu. Bu arada sivil emta kuruluşlarıyla da sürekli ilişkinin sürdüğü de anlaşılıyordu.

Bu hazırlıklar sırasında, yeni bir anayasamın hazırladığı, hatta kimi ifadelerle göre, yönetimi geçildikten sonra uygulanacak anayasamın hazırlanması için, Faruk Gürler'in kimi asker hukukçulara buyruk verdiği söyleniyordu. Bu anayasaya, kimi sivil ve asker başka hukukçu-

ların da katkısı söz konusuydu. Yeni anayasaya la bir "Devrim Konseyi" kurulacaktı. Bunun altında 250 üyeden oluşan, kurucu meclis içeriğinde "Devrim Meclisi" bulunacaktı. Devrim Meclisi Başkanlığına Faruk Gürler getirilecek, Başbakanlığı ise Muhsin Batur üstlenecekti. Başbakanla birlikte klasik bakanlıkların yanı sıra, bir de "Devrim Bakanlığı"nın kurulması söz konusuydu." (a.g.e. s. 350).

Yine Arcayürek'e göre: "Cuntalar arası konuşmalarda Muhsin Batur'un şifre adı "Yavuz Bey" idi, Faruk Gürler'den "Selim Bey" diye söz ediliyordu. Korgeneral Atif Erçikan'a da "Erçil Bey" deniliyordu." (a.g.e.s.351).

Aslında ordu içindeki teşkilatlanmalarla ilgili sınırlı bazı açıklamalar, 1974'de Hürriyet'te yine Arcayürek tarafından yapılmış, orada da "Yavuz Bey", "Selim Bey" gibi kod isimleri ve bunların gerçek sahipleri belirtilmişti. 5. Ciltte yeniden açıklamalar başladığında Batur, Arcayürek'i arayarak şöyle diyor: "Yavuz Bey meselesi ayrı bir konu", "... ama kabullememiş bir konu bu. İsteyeydik Yavuz Bey de olurduk, Selim Bey de olurduk. Onu istemedik, onları emekli ettik. O ayrı bir konu. Faruk Paşayla böyle bir konu ve pazarlık, ne onun ne de benim aklımdan geçti." (6. Cilt, s. 171).

Arcayürek devam ediyordu:

"... 12 Mart darbesinden önce Genel Kurmayda, Hava ve Deniz Kuvvetlerinde komuta düzeyinin su başlarında görevli olan kimi general ve albaylar, Gürler ve Batur Paşaların "Müdahale" ile ilgili bütün toplantılarına giriyorlardı. En azından iki komutanın düşünce biçiminden haberiylidiler.

Ne var ki, 12 Mart'tan sonra, üç Kuvvet Komutanlığında kimi önemli görevlerdeki generallerle albaylar emekli edildi."

"Liste şu ydu:

K.K.Komutanlığı Plan ve Program Dairesi Başkanı Tüm General Celil Gürkan, Gn. Kurmay Merkez Dairesi Başkanı Tuğgeneral Şükri Köseoğlu, Deniz Kuvvetleri Teknik Dairesinin Tuğamiral Vedii Bilget, Hava Kuvvetleri Harekât Dairesi Başkanı Tuğgeneral Ömer Çökör, Genel Kurmay Başkanlığı Genel Sekreteri Tuğgeneral Mehmet Tuğcu.

Albaylar: Hidayet İlgar, Cahit Bayar, Bahattin Tatar, Nedim Arat, Mehmet Namli, Kadir Ok, Ömer Şanlı, Mesut Günasgar."

"... Ben, 1974'lerde 12 Mart darbesi ve "arkasındaki gerçekçi ve kişileri" araştırırken, Gürkan Paşa ile doğrudan görüştim.

Gürkan Paşa, 12 Mart darbesine ve daha önce olan bitenler" üzerine "hiç bir açıklama" yapmadı. Bütün direnmelerine karşın sustu."

"... Aslında aradığım şeydu: 12 Mart'tan sonra emekliye gönderilenlerin eylemlerinden Komutanların habersiz olmaları olanaklıydı. Komutanlar, kendilerine "Yavuz Bey" ve "Selim Bey" diyenlerin eylemlerine karşıysalar, 12 Mart'tan sonra giriştikleri "temizleme" işlemlerini, hangi nedenlerle darbeden önce gerçekleştirmişlerdi?"

"... Eğer "Yukarıdan" onaylayıcı bir işaret görmeseler, komutanlıklarda önemli görevlerde bulunan kimi general ve albaylar, Cumhuriyet başkanı'nın general ve albaylar, Cumhurbaşkanlığına Gürler'i, başbakanlığına Batur'u neden seçtinlerdi? Eğer, darbenin içeriğini başka biçimde saptamış olsalardı, eğer darbenin komuta düzeyinin dışında yapılmasına yanlı olsalardı, eğer komutanlar hazırlıklardan habersiz olsalardı, sözü edilen önemli görevlere Gürler ve Batur'un yerine başka adları koyarlardı."

"Hava Kuvvetlerinde 9 Mart 1971 günü yapılan "çaylı, pastalı toplantıda" neler konuşulmuştu?" (6.Cilt, s. 172).

Arcayürek, Demirel'in politikasına uygun olarak tartışmayı 9 Mart'a getiriyor, zaman zaman Demirel de tartışmaya katılıyordu.

Demirel'e göre "rejimi beğenmeyenlerin başında" Muhsin Batur vardı. Şöyle diyordu:

"12 Mart hadisesinin arkasında neler vardı... 12 Mart hadisesinin arkasında Sayın Batur'un yeri nedir? ... Yavuz Bey kimdir? Tepeden inmeçiler kimlerdir? Ne yapmak istemişlerdi? 9 Mart 1971 günü saat: 17.30'da Hava Kuvvetleri Komutanının odasında yapılan toplantıda kimler vardı? Bu toplantı niçin yapılmıştı? Bu toplantıda neler konuşuldu?.. 9 Mart akşamı yapılmış bulunan toplantı sadece "kremalı pasta toplantısı" değildi herhalde. Bu toplantıda Devlet Başkanının kim olacağı, hükümet başkanının kim olacağı kararlaştırıldığı, iddiaları içerisindedir. Yavuz Bey'in hükümet başkanlığı mu deruhte edeceği yine bu iddialar içerisindedir." diyerek devam ediyor.

"Sayın Batur, bu hazırlıklar, bizzat kendisi yaptırmıştır. Bu hazırlıkları emri ile yapanları da sonradan kendisi emekliye sevk etmiştir.

Sokağın cüreti nereden aldığı, nasıl kontrol- den çıktığı da sanıyoruz ki, böylece anlaşıl- maktadır." (6. Cilt, s. 190-191).

Böylece Demirel hem 12 Mart'a yaklaşan günlerde Ordu içindeki hiyerarşiye bağlı cuntanın başını Batur'un çektiğini açıkça ilan etmiş, hem de "sokağın nereden cüret aldığı daha iyi anlaşılacaktır" demiştir.

Bütün bu açıklamalara, Muhsin Batur önce Milliyet Gazetesinde, daha sonra kitap olarak yayınladığı "ANILAR"ıyla cevap verdi. Emekli Org. Batur'un 27 Mayıs değerlendirmesine bir göz atarak görüşlerini özetliyoruz:

"27 Mayıs'ın planlaması ile bir ilğim yoktu..... Fakat kendi bölgemdeki eylemlere katılmışım. Halkın büyük çoğunluğu, yapılandan memnundu... Bütün Silahlı Kuvvetler Mensupları gibi, ben de sevinç, hatta gurur duyabiliyordum.... Duyuyordum da. Ama o günlerin daha sıklığı ve heyecanı içinde yaşarken, yapmış olduğum yazılı değerlendirmede "Millet çoğunluğunun ruhen hazır olduğu ve inandığı hamle yapılmış ve başarıya ulaşmıştır. Milleti-mizi böyle kabûs ve başarıların tehrarından Tanrı korusun" sözleriyle düşüncelerimi dile getirebilmişim.... Yani, tipik bir cuntacı veya ihtilâli değildim. (altını biz çizdik)". (Muhsin Batur: "Anılar - Görüşler", s. 87-88).

27 Mayıs'ı bir daha olmaması gereken bir olay olarak değerlendiren Batur, klasik "CUNTACI" olmadığını iddia ediyor, daha sonraki süreçte 22 Şubat 1962'de, 21 Mayıs 1963'te Kurmay Albay Talat Aydemir ve arkadaşlarının giriştikleri ihtilâl teşebbüslerini bastırma harekâtında ordu üst kademeleri ve Hükümetin yanına yer aldığı belirterek, her zaman "Mesuriyet" sınırları içinde bulunduğunu söylüyor. Şöyle diyor:

"Silahlı Kuvvetler, 21 Mayıs olayının sonuçlanmasından sonra, düzene girmeye başlamış, yeni ihtilâl hevesleri azalmaya başlamıştı." (s. 123).

..... Birinci ve ikinci yöntemi düşünöler, yeni bir atılım, yeni bir düzen, bir DEVRİM'le Türkiye'nin konularına çözüm getireceklerine inanıyorlardı..... Bu grubu ikiye bölmek mümkün. Silahlı Kuvvetler mensupları ve dışındaki gruplar (örneğin... Doğan Avcıoğlu, C.Madanoğlu, E. Acuner, O.Kabıbay vs. grupları).

Silahlı Kuvvetlerin Ankara grubunda en yüksek rütbeli subay Korgeneral Atif Erçikan'dı.... Hemen bütün toplantılar sıkı takip altındaydı.... Atif Erçikan, her toplantıya katılıyor, Albayları tahrik edici konuşmalar yapıyor ve ertesi sabah ilk iş olarak, ele alınan konuları Genel Kurmay Başkanına rapor ediyordu. Kendisi Mart yaklaşıırken örgütten ko ptu. 12 Mart'tan sonra evini bombalanması, kendisinin tu boynak ve güvenilmez tutumundan olsa gerek.

Örgütlerde; 27 Mayıs'ta olduğu gibi plansız bir harekete girişmemek ve bir veyâ iki komutanın liderliğinde yapılacak bir müdahale durumunda komutanlarına yardımcı olmak için bu planları hazırlıyorlardı.

Okak 71 sonlarında hazırladıkları dosyayı bana verdiler. Dosyanın içeriği genellikle Doğan Avcıoğlu'nun görüşlerini yansıtıyordu. Bir DEVRİM öngörülüyor, Devletlin yeni düzenini gösterir bir Anayasa taslağı, Devlet düzeni şeması, Bakanlar kurulu listesi.... basın-yayın ve TRT ile ilgili bölümleri kapsıyordu. Dosyayı dikkatle inceledim ve gördüm ki, * İlkeler bölümü üzerinde bazı farklı görüşlere, fakat

* Uygulama şekli üzerinde çok farklı düşüncelere sahibim ve dosya içindekileri benimsemem mümkün değil." (a.g.e. s. 217-218) "İkinci ihtimal olan, iki komutanın beraberce veya bir komutanın liderliği üstlenip, aşığıdaki örgüte dayanarak eyleme geçmesi üzerinde ise, şöyle düşünüyordum... Bu ihtimal ancak, Kara Kuvvetleri Komutanı olan Orgeneral Gürler'in; önce kararız tutumlarından vazgeçmesi ve sonra kuvvete tam hâkim olması ile gerçekleşebilirdi. Halbuki Faruk Paşa, alta bazı ordu komutanlarına karşı, tam bir hakimiyet içinde değildi. Bu komutanları değiştirmeden Hava Kuvvetleri ile beraber.... böyle bir eyleme girişse, Silahlı Kuvvetler içinde çarpışma ihtimali olabılırdı. Kara Kuvvetlerinin tamamının bulunmadığı bir eylemin içinde veya başında bulunamayacağımı, ben defalarca söylemişim. Tuğgeneral Aydın Kirişoğlu'nun isteği üzerine, Tümgeneral Celil Gürkan ve Amiral Vedii Bilget ile bir Albayın evinde yaptığım başbaşa görüşme de kendilerine bu düşüncelerimi söyledim." (s. 238).

Uzerinde en çok tartışılan "9 Mart Toplantısı"na ilişkin olarak M.Batur şu açıklamayı yapıyor:

"Mart'ın ilk haftası sonunda silahlı kuvvetlerde tansiyon gittikçe yükseliyordu. Ankara'ya Türkiye'nin çeşitli yörelerinde görev yapan Kol-

zemediğini ileri sürerdim." (a.g.e. s. 142-143) .

Yukarıda görüldüğü gibi, (Batur istediği kadar kendisini saklamaya çalışsın) 12 Mart'a gelen silahlı yönlendirilmesinde 14'lerden ismi verilen bazıları etkindedir, Batur da onlarla ilişki içindedir. Bu süreç, Muhsin Batur'un Hava Kuvvetleri Komutanı olduğu 1969 yılından sonra hızlanarak devam edecektir. Kuvvet Komutanı Batur, Milli Güvenlik Kurulu toplantılarında Demirel'e karşı savunduu fikirler ve verdiği yazılı muhtıralarla, ordu içinde var olan kaynışmanın temsilcisi durumuna gelecektir. Daha sonraları Demirel, Batur'un bu konuşmalarını "rejimi beğenmemek - yeni bir sosyal düzen istemek" olarak yorumlamıştır.

Şimdi 1971 dönemini Batur'dan izliyoruz: "1971 yılına girdiğimde; Silahlı Kuvvetlerce yapılacak bir müdahale beklerin ve hatta bazı çevrelere, farklı amaçlarda da olsa (çok gariptr bazen hem aşırı solcular, hem iş adamları askerî müdahale isterler - tabii sonunda solcular kaybeder, iş adamları yararlanırlar) istenir hâle gelmeğe başlamıştı.

Silahlı Kuvvetler içinde ise, çeşitli müdahale yöntemleri tartışılıyor, hazırlıklar yapılıyordu. Evvelce de değindiğim gibi, bu hazırlıkları kim-nem veya tamamen Cumhurbaşkanını, Başbakan ve bizler biliyorduk. (altını biz çizdik).

Müdahale nasıl yapılacaktır? Dört yöntem yavaş yavaş belirmeye başlamıştı;

1— Alttan bir müdahaleyle yönetime bütünü ile koymak.

2— Alttan yapılan bir örgütlenmeye dayanarak bir veyâ iki komutanın başta bulunacağı bir müdahale ile yönetime bütünüyle el koymak.

3— Silahlı Kuvvetlerin komuta düzeni içinde yönetime el koyması.

4— Komuta düzeni içinde müdahale ile durumun düzeltilmesi.

..... Birinci ve ikinci yöntemi düşünöler, yeni bir atılım, yeni bir düzen, bir DEVRİM'le Türkiye'nin konularına çözüm getireceklerine inanıyorlardı..... Bu grubu ikiye bölmek mümkün. Silahlı Kuvvetler mensupları ve dışındaki gruplar (örneğin... Doğan Avcıoğlu, C.Madanoğlu, E. Acuner, O.Kabıbay vs. grupları).

Silahlı Kuvvetlerin Ankara grubunda en yüksek rütbeli subay Korgeneral Atif Erçikan'dı.... Hemen bütün toplantılar sıkı takip altındaydı.... Atif Erçikan, her toplantıya katılıyor, Albayları tahrik edici konuşmalar yapıyor ve ertesi sabah ilk iş olarak, ele alınan konuları Genel Kurmay Başkanına rapor ediyordu. Kendisi Mart yaklaşıırken örgütten ko ptu. 12 Mart'tan sonra evini bombalanması, kendisinin tu boynak ve güvenilmez tutumundan olsa gerek.

Örgütlerde; 27 Mayıs'ta olduğu gibi plansız bir harekete girişmemek ve bir veyâ iki komutanın liderliğinde yapılacak bir müdahale durumunda komutanlarına yardımcı olmak için bu planları hazırlıyorlardı.

Okak 71 sonlarında hazırladıkları dosyayı bana verdiler. Dosyanın içeriği genellikle Doğan Avcıoğlu'nun görüşlerini yansıtıyordu. Bir DEVRİM öngörülüyor, Devletlin yeni düzenini gösterir bir Anayasa taslağı, Devlet düzeni şeması, Bakanlar kurulu listesi.... basın-yayın ve TRT ile ilgili bölümleri kapsıyordu. Dosyayı dikkatle inceledim ve gördüm ki, * İlkeler bölümü üzerinde bazı farklı görüşlere, fakat

* Uygulama şekli üzerinde çok farklı düşüncelere sahibim ve dosya içindekileri benimsemem mümkün değil." (a.g.e. s. 217-218) "İkinci ihtimal olan, iki komutanın beraberce veya bir komutanın liderliği üstlenip, aşığıdaki örgüte dayanarak eyleme geçmesi üzerinde ise, şöyle düşünüyordum... Bu ihtimal ancak, Kara Kuvvetleri Komutanı olan Orgeneral Gürler'in; önce kararız tutumlarından vazgeçmesi ve sonra kuvvete tam hâkim olması ile gerçekleşebilirdi. Halbuki Faruk Paşa, alta bazı ordu komutanlarına karşı, tam bir hakimiyet içinde değildi. Bu komutanları değiştirmeden Hava Kuvvetleri ile beraber.... böyle bir eyleme girişse, Silahlı Kuvvetler içinde çarpışma ihtimali olabılırdı. Kara Kuvvetlerinin tamamının bulunmadığı bir eylemin içinde veya başında bulunamayacağımı, ben defalarca söylemişim. Tuğgeneral Aydın Kirişoğlu'nun isteği üzerine, Tümgeneral Celil Gürkan ve Amiral Vedii Bilget ile bir Albayın evinde yaptığım başbaşa görüşme de kendilerine bu düşüncelerimi söyledim." (s. 238).

Uzerinde en çok tartışılan "9 Mart Toplantısı"na ilişkin olarak M.Batur şu açıklamayı yapıyor:

"Mart'ın ilk haftası sonunda silahlı kuvvetlerde tansiyon gittikçe yükseliyordu. Ankara'ya Türkiye'nin çeşitli yörelerinde görev yapan Kol-

TEK GÜVENCE İŞÇİ SINIFI

2. sayfadan devam

ordu ve Ordu Komutanları, çağrı üzerine gelmeğe başlamışlardı."

"Toplantıdaki Kara Generalleri tarafından yapılan konuşmaların anladığım kadarıyla, belirli kişi ve birlikler hazırık durumuna geçmişlerdi, eylem için düğmeye basmak yeterliydi, hatta bir generalimiz "artık ok yaydan çıktı, yalnız yönü belli değil" dedi.

Faruk Paşa... "hiç bir harekete tevessül edilmiyecek, varsa hazırlıklar durdurulacak, yarım Genişletilmiş Komuta Konseyi toplanıyor. Orada alınacak karar beklenmelidir, dedi ve toplantıyı bitirdi. Faruk Paşa ve yanındakileri a-sansöre kadar geçirip odama dönerken sekreterler bölümümde silahlı teğmenler gördüm, general Ömer Çökgör'e... "kimdir bu subayar, burada ne amyorlar" diye sordum... "toplantıda müdahale kararı alınması halinde görev vermek üzere Kütahya'dan getirttim. Bir kısmı da Etimesgut-ta bekliyor." cevabını verince "kimden emir alıp ta bu harekete giriştiniz? Derhal birliklerine geri gönderin" emrini verdim." (s. 278-279).

Görüldüğü gibi Muhsin Batur, büyük bir gayretle, 12 Mart öncesinde ordu içindeki Cunta teşkilatlanmalarında olmadığını ispat etmek için çrpınıırken, aynı zamanda başında bulunduğu örgütlenme içindeki general ve subayları Milli Güvenlik Kurulu'na nasıl ihbar ettiğini de itiraf etmektedir. Batur'dan izliyoruz:

"Komutan olarak birikilerle yeterli kadar temas var. Açık konuşmalarla fikirlerimizi, tehlikeleri açıklıyoruz... Ben sahsen astırlarla konuşarak kontrolü elimde tutabiliyor ve fikir birliğini sürdürebiliyoruz."

Kontrolü elinde tutmak için toplantılar yaparak emrindeki generallerin fikirlerini alan Batur, daha sonra ne yapıyor?

"... Toplantıdan sonra durum hakkında görüşleri yazılı metin halinde getirirdim, ve fırsat verildirse bunları dile getirmeyi görev saydım." (s. 156).

Yukarıda sözü edilen toplantının raporları gerekli yerlere sunulur. Ancak:

"Cumhurbaşkanı, General Kurmay Başkanı ve Başbakan, benim görüşlerimin ... hiçbirine katılmayabilirlerdi. Ama Silahlı Kuvvetlerde bir teşkilatlanma olduğu ve bir müdahale yapılabileceği yeteri açıklıkta yazılmıştı. Bana da himse, bu hazırlıklar nedir? Kimler bu hazırlıkları yapıyor? Diye meraklanıp soru sormadı" (altını biz çizdik).

Yaptığı ihbarlara gerekli değer verilmediğini Batur şöyle anlatıyor:

"İsmilî, cisimlî, örgütlü, teşkilatlı ihtilâl hazırlıklarının üstüne kimse gitmek istemiyordu. Cumhurbaşkanını... "İnşallah birşey olmaz" tutumu içindeydi." (s. 185).

Buraya kadar yaptığımız kısa özet, kendi ağzından Emekli Orgeneral Muhsin Batur'un gerçek yüzünü göstermeye yeter, sanıyoruz. Şimdi son bir noktaya değinerek geçelim. Batur:

"12 Mart'tan sonra yapılan... emeklilik ve a-tama işlemleri yıllarca polemik konusu yapıldı... Gürler - Batur - Kayacan ekibinin başını çektiği Cunta ve bu Cuntanın aşığıya doğru örgütlenmesinde yer alan asker - asker emeklisi - sivil isimlerden bahsedildi. Bu örgütün yana doğru açılmaları başka sivil - emekli subay örgütleriyle de temasta oldukları söylendi, yazıldı, ve yapılan değerlendirmelerde biraz bilgiçlik ve ukalalık ve tahrik ederek insanlar birbirine düşmeğe gibi yollara sapılarak yanlış sonuçlara vardı. Emekli olanları niçin savunmadığımız ve yarıyolda bıraktığımız da çok söylendi." (s. 305), diyor.

12 Mart'tan sonra bu konuda yapılan açıklamaları ve çıkarılan yayımları biliyoruz. Emekliye ayrılan general ve subaylar susmayı yeğlemiş, Cüneyt Arcayürek gibi gazetecilerin araştırmaları da komuta katiyla sınırlı tutularak, 9 Mart girişiminin altındaki, Batur'un deyimiyile "sivil - emekli subay örgütleri"nden pek bahsedilmemiştir. Demek ki, Muhsin Paşayla rahatsız eden bu yayımlar değil, zaten öyle olsa, onlara açıkça cevap verildikten sonra, üstü kapah bir şekilde bazı şeylere dokunması gerek kalmazdı.

Turgut Sunalp

Faik Türün

Memduh Ünlütürk

12 Mart'ın Kontr-gerilla cellatları

Burada kasdedilen "tahrik"çi değerlendirmesi, 1981 yılında yayımlanan "17 Mart 1981'de vatandaşlıktan çıkarılan SARP KURAY'ın Türkiye halkına yaptığı açıklama"dir. Bu açıklama, ve ondan bir süre sonra çıkarılan "12 EYLÜL NEDİR?" adlı kitap, bu güne kadar 9 Mart girişimi ve 12 Mart Muhtırası'na ilişkin karantikalı tutulmaya çalışılan yanları açığa çıkarmış, olayın altındaki gerçek kurguları ve güçleri, işçi sınıfımıza, Kürt halkına ve Devrimci Gençliğimize açıklamıştır. Sözüünü ettiğimiz kitap ve broşür, dağıtımında gösterilen tıkanıklık ve yetersizlik, devrimci ortamdaki genel olarak geçmişin, özel olarak da bu olayların üstünü örtme eğilimiyle birleşince, hakettiği yankeyi bulamadı ve geniş bir tartışma ortamının başlatılmaması sağlıyamadı. Ancak, yaşanan sosyal gerçekliğin üzerini, susuş konuşmasıyla bir daha çıkarmamak üzere örtbelemek mümkün değildir. Sosyal determinizm Türkiye devrimci ortamına, dün üzerinden atladığı 9 Mart - 12 Mart gerçeğini bu gün Finans-Kapital ve Kadrocuların açığı bir zeminde tartışıyoruz.

Gazetemizin bu sayımsdaki diğer yazıda bu konu ayrıntılı olarak ele alındığını, şimdi biz Muhsin Batur'un "ANILAR"ına, Gazeteci Uğur Mumcu ile yaptığı söyleşide cevap veren Emekli General Celil Gürkan'ın açıklamalarına bir göz atarak yazımıza devam edelim.

Celil Gürkan, 31 Mayıs 1973 günü, "Bomba Davası" ile ilişkilî oarak götürüldüğü Kontr Gerilla'nın İstanbul'daki sögu merkezlerinden biri olan "Ziver Bey Köşkü"ndeki sorgulanmasından başlıyarak olayları anlatıyor.

"Sırtımda pijama, el ve ayak bileklerimde demir zincir ile,— tabii yine gözlerim sıyah bantla bağlanarak,— konuşmalarından yüzbaşı olduğumu sandığım görevlinin kolunda odadan çıktım... ifade vermeye götürüldüğüm yer bodrum katındaydı... sandalyeye oturtular. Çevremde dolaşan insanların... konuşmalarından her bakımdan asker kişileri oldukları belli...

"Türkiye Cumhuriyeti, devrim ilkelere dayanıyor, halkçı, devletçi, laik, milli ve sosyal devrimci bir devlettir....

"Yasama yetkisi, "Devrim Konseyi" ve "Devrim Meclisi" tarafından kullanılacak.

Devrim Konseyi bir çeşit "kollektif liderlik" getirmektedir. Bir de Devrim Konseyi Genel Sekreterliği var.

Devrim Partisi Genel Sekreterliği, Devrim Konseyi Genel Sekreterliği aracılığı ile Devrim Konseyine bağlıdır.

Hava Tuğamirali Aydın Kirişoğlu,— ki bu gün de saygıyla andığımız yiğit arkadaş,— "Devrim Konseyi Genel sekreterliği için düşünülmüştü." Uğur Mumcu soruyor:

"Anayasa taslağında sosyal haklar ve ödevler nasıl ele alınmıştır?"

"Gürkan... ilgili maddeyi okuyarak yanıtlıyor.

"Herkes imkân ve fırsat eşitliği sağlayarak ekonominin toplumsal bütünlük, dengelilik ve eşitlik çerçevesi içinde geliştirilmesi, devletin görevi olup, kişi bu amaca ulaşmada edevlidir. Kişinin ekonomik hakları, bu ödev sonucu, bu ulusal gelire katkıda bulunduğu yerde başlar ve o oranda gelişir. Sömürünün her çeşidi yasaktır.

... Sermaye, ulusal ekonominin hizmetinde olup, kullanılması, kamu yararı ve halkın ekonomik haklarına aykırı olamaz."

"... Temel sanayi devlet eilerinde, Ekonomik Kuruluşlarda da fikir ve beden işçilerinin yönetime katılmaları öngörüülüyor. Kalkınma planları devlet eliyle yapılıyor. "Emek" en kutsal değer olarak kabul ediliyor.

"İlgili madde şöyle bitiyor:

"... Emeğin Ulusal gelire katkı oranında ve ekonominin oluşumunda etkisi ölçüsünde değeri vardır. Emek israf edilemez."

1961 Anayasası, Batur'larm, Gürler'lerin eliyle "tagyir, tebdil ve ilga" edildi. Hem de suçladıkları parlamento ile beraber!"

"12 Mart... 27 Mayıs'a karşı bir çeşit karşıdevrim olarak gelişti."

Uğur Mumcu soruyor: "Peki nasıl girdiniz bu işlere?"

"O zamanlar CHP Milletvekili olan ve Milli Birlikçilerin 14'ler kanadından Orhan Kabıbay.. haber gönderdi. Görüşmek istiyormuş.. "Gelsin görüşelim" dedim. Bir gece evime geldi... Bu görüşmede Kabıbay, ülkenin yaşamakta olduğu koşulları, kendince değerlendirdi... Ülkede er geç bir askerî müdahale olacağına, koşulların bunu zorladığını, kendisi ile irtibatı olan asker ve sivillerin de bu eğilimde olduklarını, esaslı bir örgütlenmenin kaçınılmaz bir hale geldiğini uzun uzun anlattı. Konuşmasında sık sık "eylem" sözcüğünü kullanmaktaydı. Sordum:

"Eylemden amacınız nedir?" Bu sorumu Fransızca bir sözcük ile yanıtladı:

"Action"

Orhan Kabıbay'ın aksiyonu kimlere yaptırdığı, gazetemizdeki diğer yazıda ayrıntılıyla görüyoruz.

"Kabıbay'ın çevresinde bir asker ve sivil grup vardı. Numan Esin bunlardan biriydi..."

"Başka siviller var mıydı?"

"Vardı tabii... Söz gelişi Talat Turhan, General Mucip Atalık, Avukat Fahik Özfahik, Doktor Memduh Eren ve başkaları..."

"... Ne gariptir ki, 12 Mart döneminde Orhan Kabıbay'ın kapısını bile çalmayan kuvvet, Talat Turhan'a en ağır işkenceleri denemiştir."

"Emekli Tümgeneral Celil Gürkan, Orhan Kabıbay ve Esin'den sonra eski MBK üyesi, daha sonra "14'ler" Milletvekilliği yapan İrfan Solmazar'ın de kendileri ile beraber olduğunu söylüyor.

"Aslında Solmazar, Gürler'e çok yakındı. Çok yakın ve samimi görüşürlerdi."

Kuvvet Komutanlarıyla

REFORM ve DEVRİM NEDİR ?

9. sayfadan devam

pı açtı. Yalnız, Meşrutiyet Türkiyeindeki Puçuzmleri 19.cu yüzyıl Fransasında olanlara karşıturmamalıdır. Çünkü bizde geçen büyük arazi sahipleri ile büyük sermayedarlar arasındaki kavgalar, Derebeği artığı şartları ve 20.ci yüzyıl telkelci şirketleri ortasında geçmiştir.

Her ne olursa olsun, bütün eski ve yeni hükümet darbelerinde halkın ilişiği yoktur. Kitleler bir sabah anksızın uyanınca gördükleri "değişiklik" önünde şaşa kalırlar. Bazen de, üst tabakaların oyunlarına kapılırlar, basit birer dama paytağı gibi harcanırlar. Hükümet darbesi sonunda görülür ki, üst sınıflar üstünlüklerini, alt sınıflar altlıklarını muhafaza edip durmaktadırlar.

19. cu yüzyılın andığımız klâsik hükümet darbeleri ile kıyas edilince, 20. ci yüzyılımız faşist Puçları büsbütün dar ve iğrenç gerilikte ve gaddarlıkta bir zürme kavgasıdır. 19. cu yüzyıl hükümet darbeleri: kaynaşmak üzere olan eski ve yeni egemen sınıf güruhlarının (büyük arazi ve emlak sahipleri ile sermaye sahiplerini) bir çeşit yerleşmek için ayarlanmış tartışmaları idi. Yani, aç çok ayar sınıflar arasında geçiyordu. Onun için o Puçuzmler bile kimi zaman memleketi yeni bir gelişme, yahu kitlelerin arasında ufak tefek reformlara kapı açıyordu.

20.ci yüzyılın faşizmi büsbütün başka Puçlar icadetti. Buradaki çarpışma bir tek ve aynı kapitalist sınıf içinde cereyan ediyor. Bir avuç telkelci Finans-Kapital zırmesi, kendilerine benzeyen büyük emlak ve arazi sahiplerinden bir zürme ile kaynaşarak, klâsik egemen sınıflara bile karşı çıkan bir diktatörlük için darbe yapıyorlar. Faşizm iktidara gelirken, kapitalizm o zamana dek görülmemiş kerteğe gerici, şöven, yırtıcı, en azgın saldırgan biçimini alıyor. Alt sınıflar ve kitleler için en ufak bir reform yapmak şöyle dursun, halk büsbütün alçak ve yoksul bir duruma düşürüyor. Sosyal düzenin keyfiyeti (niteliği: kalitesi) eskisinden beter oluyor. Eski egemen sınıflar gene egemen sınıf olarak kalmakla birlikte, içlerinden Finans-Kapitalin zilgıtı altında eziliyor. Kitleler ise, büsbütün feci şekilde ezilip soyulmakla kalmazlar, en iğrenç demagoji oyunlarına kurban giderler.

O gibi İRTİCA Puçlarını DEVRİM ile karşıtirmak için insanın yalnız pek karacahil değil, aynı zamanda oldukça tehlikeli bir sapık ta sayılması gerekir. Onun için, Puçist ve hükümet taklipçisi (darbecisi) hareketlerden devrimin farkı üzerinde bundan fazla durmaya hacet yoktur.

B— DEVRİM VE JAKOBİNİZM-BLANKİZM: Sosyalizmin devrimci karakterine karşı en sık yapılan suçlama: "JAKOBİNİZM" ve "BLANKİZM" sözlerinde toplanır.

19. cu yüzyıl sonuna doğru nispeten istikrarlaşan işçi hareketi SOSYAL DEMOKRASİ adlı siyasi partiler kurmuştu. Bu İkinci Enternasyonal'e bağlı Sosyal Demokrasiler 20.ci yüzyıla ile birlikte devrimler çağına girdiler. O zaman Sosyal Demokrasiler her memlekette ikiye bölündüler:

1) Sağ kanada Batı Avrupa'da OPÖRTÜNİST yahut REVİZYONİST SOSYAL DEMOKRATLAR denildi. Bunların Rusya'daki adları, ilkin Ekonomist, sonra likidasyonist ve en sonunda MENŞEVİK oldu.

2) Sol kanada DEVRİMCİ SOSYAL DEMOKRATLAR denildi. Bunlara Rusya'da BOLŞEVİK, Almanya'da Birinci Cihan Harbi içinde ENTERNASYONALİST, Harp sonunda SPARTAKİST, bütün dünyada ise, sağcı sosyalistlerden ayrılmak üzere KOMÜNİST adları verildi.

İkinci Enternasyonal'in gerek sağcı, gerekse "Batak" adı verilen merkezci sosyalistleri: kötülemek istedikleri devrimcileri "Jakobinist", yahut "Blankist" ithamlarını yağdırdılar. Onlara göre, devrim yalnız "teoride" (nazariyede) kalacak iftihar madalyası idi. Teorinin pratiğe geçmesi, asil fiili devrimin gerçekleşmesi sıraya girince: Meclislerde ve zengin Sendikalarda rahata alışmış olan Opportünistler, birdenbire devrimciliği Jakobinizm, Blankizm, Anarsizm, Nihilizm gibi uydurma adlarla hor görmeğe buluştular. Onlar 20.ci yüzyılın bir savaşlar ve bunamlılar (buhranlar: krizler) yüzyılı, devrimler (ihtitaller) yüzyılı olduğunu göremiyorlar, yahut görmek istemiyorlardı.

Opörtünistlerin ithamlarını anlamak için, Jakobinizme Blankizmin ne olduğuna iki söze dokunalım.

Büyük Fransız Devrimi ve sarsıntılı yıllarında başlıca iki grup Fransız topluluğunda çarpıştı:

1 — JİRÖNDENLER: Brizo taraftarları, güneyli mevsular önceleri kral aleyhtarı idiler. Fakat 1792 yılı iktidar mevkîine gelince, kralın

idam edilmesi kararını reddettiler. Eylül terörünü katliam adı vererek kınadılar. Fırsat düşünce, Marat gibi halk devrimcilerini mahkemeye verdiler. Bu liberal burjuvalar, yıktıkları Örtacığın derebeği artıkları ile uzlaşarak, artık devrime son vermek istiyorlardı. Fazla azatınca, 1793 Ekiminde kanun dışı sayıldılar.

2 — JAKÖBENLER' 1789 Ekiminde kurulmuş olan İhtilâl Kulübünün üyeleri idiler. Rospier'i ve karşı-devrimcilere (mürtecilere) ölüm yağdıran Selamet Komitesi'ni tuttular. Onlar, başlayan burjuva devrimini ciddiye almışlar, sonuna kadar götürmek için ve demokratik devrimini bütünü ile gerçekleştirmek için savaştılar. Dokuz Termidor 1794 yılında patlyan irtica (karşı-devrim) üzerine kulüp kapatıldı.

Bu iki grup arasında müthiş çarpışmalar oldu. Jakobenler 1794 yılı Jiröndenleri sehpaya gönderdikleri halde, ertesi yıl kendileri ezildiler. Yani, siyasette üstün gelmişken, iktidarda duruma hâkim olamıyarak yenildiler.

İşte opörtünist Sosyal Demokratlar devrimci Sosyal Demokratları Jakobinlikle suçlarken şöyle demek istiyorlardı: "Siz devrim diye beceremeyeceğiniz, tarihte tecrübesi zararlı neticelenmiş ham hayaller peşinde koşuyorsunuz. Şu halde ezilmeye mahkum üpotipsteriniz." Fakat bunu söyleyen, kendilerinin Jiröndenler kılığında burjuva irtica cephesine düştüklerini itiraf etmiş oluyorlardı.

BLANKİZM: 1805'te doğup 1881'de ölen Fransız hayalci sosyalisti ve kuruntucu ihtilâliciydirdi. 19.cu yüzyıl arasında yaptığı gizli faaliyetleri ve hükümet darbeleriyü en kazanmıştır. Memlekette devrimci işçi sınıfı henüz başlangıç hareketlerinde emeklerken ve memleketin objektif şartları gericiliğe (irticaac) elverişli bulunduğu sırada isyan hareketlerine girişmek, hiçbir kitle hareketine dayanamıyacak ve yıllarca hapishanede yatmaktan başka netice vermeyecekti.

İşte oportünistler ve Marksist devrimcileri BLANKİSTLİK ile itham ederlerken şöyle demek istiyorlardı: "Siz devrim adına giriştiğiniz gizli teşkilâtlar ve devrimci eğilimlere bosuna zindanlarda sürünmekten başka bir neticeye varamazsınız, beyhude ezilirsiniz."

Devrimciler bu çeşit yuvarlak suçlamalardan korkmadılar. Tersine, meseleyi pratik alanda şartları ve gerçekleriyle izah ettiler. Devrimciler biliyorlardı ki, gerek Jakobenler ve gerekse Blankistler, sırf ve sadece DEVRİMCİ oldukları için yenilmediler. Devrimin imkânlarını ve şartlarını iyi değerlendirmedikleri için, sosyal zaruretlere hesaba katmaksızın kişi hizlarına ve enerjilerine aşırıca kaplıdıkları için yenildiler.

Jakobenler realist devrimci, yahut hiç değilse zafer kazanmış devrimci olamadılar. Çünkü, onların zamanlarında idealleştirdikleri devrim realitece henüz tamamiyla olunmuşamıştı. Öyle gerçekten sosyal devrimci hareket için, devrimci işçi sınıfının bilinç ve teşkilâtı gerekti. Fakat o da yetmezdi. Cihanda ve bir ülkede kapitalizmin krizler çağına girmiş olması gerekirdi.

Blankistler saldırılarında olumlu sonuç alamadılar. Çünkü, devrimin durup gerilemeye başladığı ve karşı-devrimin (irticain) kuvveldendiği bir çağda, işçi sınıfına dayanmaksızın devrim şartları atılırlar.

20. ci yüzyıla girerken ise, vaziyet tamamen bambaşka oldu. Jakobinizm ve Blankizm ile Sosyal Demokrasi zamanını karşılaştırmak, oportünistlerin yanlışlarını göstermeye yeter. Öyle bir kıyaslama için meseleyi: 1 — Devrim şartları bakımından; 2 — Devrim usulleri bakımından ortaya koyalım.

C — DEVRİM ŞARTLARI BAKIMINDAN MESELE: Jakobenlerin dilekleri neydi? Marks'ın deyimiyile Jakobenlerin istedikleri: "Plebce" (Avamca: eski Roma'nın köksüz bira-kalacak vatandaşları idi) birtakım metalipti (dilekleri). Bu dilekler şöyle özetlenebilir: (V.I.U.: "Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasi'nin İki Taktiği", 1905, C.VI, s. 338'den alınan özet):

1 — Genellekile küçükburjuvazi için ve özellikle köylülük için devrimci ve cumhuriyetçi dilekler,

2 — Hürriyet, Adalet, Eşitlik, Kardeşlik için hükümdarlığa ve asilzadeliğe amansız hücum... Bir kelime ile Jakobenler sadece DEMOKRATİK DEVRİMİ sonuna dek ve bütünüyle götürmek istiyorlardı.

Devrimci Sosyal Demokrasi'nin, yani gerçek Marksizmin Jakobinizmden farkı ise şurada idi: 1 — Bilimsel Sosyalizmin yeni Marksist Parti Programı vardı. Jakobenlerin böyle BİLİMSEL bir programları yoktu.

2 — Marksist Partinin parolası: "KÖYLÜLERİN ve İŞÇİLERİN DEMOKRATİK DİKTÖRLÜĞÜ" idi. Jakobenler ise, böyle bir sınıf bilincini benimsemiyorlar, işe bütün insanlığı kaınştırıyorlardı. İnsanlık içinde ise, o zaman, dişlerine tınraklarına dek silahlanmış, köprü başlarını tutmuş kapitalist sınıfı ile onun yeni ortakları emlak ve arazi sahipleri ağır basıyordu. Jakobenlerde SINIFCIL bir şiarın bulunmaması, onları hayalci duruma sokmuştu.

Neticede Jakobinizm niçin ezilmişti? Başlıca iki sebepten:

1 — SINIFCIL SEBEPLER: Her devrim, kendi zamanında öncü rolünü oynayan bir sosyal sınıfın başa geçmesiyle başarılır. Gerek devrimciler, gerekse devrim bu öncü sosyal sınıfın karakterlerini taşır.

18. ci yüzyıl devriminin öncü sınıfı burjuvazi idi. Onun için, o zamanın gerek Jiröndenleri, gerek Jakobenleri burjuva devrimcileri idiler. Bunlar, er veya geç mensup oldukları kapitalist sınıfının gerekçeleri içinde kalacaklardı. O çerçevenin gerektirdiği bätül itikatlar (kör inançlar) yüzünden bocalıyacaktardı.

Netekim öyle oldu. Burjuvazi hiçbir zaman demokrasiyi sonuna kadar götürmeyi göze alamacak bir sınıf değildi. Kendi devrimini bile en mantıklı sonuçlarına vordürmek cesaretini ve kuvvetini hiçbir zaman bulamamıştı.

Oysa işçi sınıfı hiçbir devrim tedbirinden yüzgeri etmekte hiçbir çıkar düşünemez. Çünkü devrimde "zincirlerinden başka kaybedecek birşeysi bulunmayan" tek modern sosyal sınıftır.

Gerçi 18.ci yüzyılda devrim öncüsü olan sınıf (kapitalizm) temsilcilerini: Jiröndenler ve Jakobenler diye ikiye ayırdıkları gibi, 20.ci yüzyılda devrim öncüsü sınıfın (proletaryanın) temsilcileri de: Opörtünistler ve Devrimciler diye ikiye parçalanmışlardır. Ancak, öncü sınıftan öncü sınıfa hayli fark vardı.

20. ci yüzyılda sosyal devrimin öncüsü olan proletarya, işçi sınıfı idi. Bu sınıf, tarihte gelişmiş bütün sınıflarda hiç görülmedik ve iştilimdedik derecede yaman bir devrimci öze ortaya çıkıyordu. İşçi sınıfı öylesine kayıtsız şartsız devrimci idi ki, yalnız kendisini ezen ve toplumu gerletmek isteyen egemen sınıfları (yani işverenlerle büyük arazi ve emlak sahiplerini) ortadan kaldırmakla kalmıyordu. İnsanlık uğruna bizzat kendi kendisini, yani işçi sınıfı da dahil olmak üzere, toplulukta var olan bütün sınıfları yok etmek azmi ile ve zarureti ile öne atlıyordu. Böyle bir sınıfın öncü olduğu bir devrim yolundan döndürülemez ve ezilemezdi.

Büyük devrimcinin dediği gibi: "İşçi sınıfı ancak bütün memleketin yok edilmesiyile yok olabilir ve ancak mağlup olarak ezilebilirli."

2 — İKTİSADİ ve SİYASİ SEBEPLER: Devrim belli bir öncü sınıf tarafından güdüldü. Ama devrimin kendisi: bütünüyle topluluğun en gizli zembeklerine dek her sahada altüst olması demektir.

Öylesine muazzam ve derin değişiklikler yalnız bir devrimci sınıfla başarılamaz. Bizzat öyle devrimci bir sınıfın tarih sahnesine çıkabilmesi için, bir sıra maddi manevi şartlar gerekir. Jakobinizm devrimde Fransız topluluğu o şartlardan mahrumdu. Onun için Jakobenler hareketi tutunamadı.

"Jakobenlere tam zafer düşünülemezdi. Çünkü, 18. ci yüzyıl Fransası Kara Avrupasında geri kalmış memleketlerle sıkı sıkıya sarılı idi ve Fransanın bizzat kendisinde sosyalizm için maddi temeller yoktu: bankalar, kapitalist sendikalar, makine sanayii, demiryolu yoktu." (V.I.U.: "İşçi Sınıfı Jakobinizmle Kurtulabilir mi?" 24.4.1917, C.XIV, s.280).

Oysa, 20. ci yüzyılın yer yüzünde şimendifer-saz, makine sanayisiz, kapitalist sendikasz, iniharsız, bankasz köşe bucaak kalmamıştı. Yeryüzünün her parçası MİLLETLERARASI veya MİLLİ iniharsı (telkelci) kapitalist şirketlerle

bankaların, makine sanayii ile şimendiferlerin top ateşi altına girmişti.

Gerçi memleketler, belki makine sanayii bakımından biraz geridiler. Buna karşılık, emperyalist anavatan (metropol) istismarının yığıdığı binbir çelişki geri memleketleri kutuplaştırmıştı. Bu durum en ilerî ülkelerden daha müthiş bir ihtilâl havasını geri ülkelere yayar ve oraları devrim yatağı haline sokar. Artık yeryüzü bir tek cihan pazarı haline gelmiştir. İnsanlık için dünya savaşları nasıl kaçınılmaz ise, cihan ihtilâli de öylesine gerekli olmuştur.

İşte bu iktisadi ve siyasi şartlara uygun düşen işçi sınıfının yaman devrim öcücülüğü: Jakobinizmin muvaffak olamadığı yerde bilimsel sosyalizmin neden muzaffer olacağını açıklar ve garanti eder.

D — DEVRİM USULLERİ BAKIMINDAN

MESELE: Opörtünist Sosyal Demokratlar, Devrimcileri Jakobinist veya Blankist ithamını yaparlarken, en çok göz önünde tuttukları şey, yahut gözde kacırdıkları şey: devrimci örgüt-

ler, parolalar ve metodlardır.

Meselâ, devrimin gelişmesi için gerekli olan durumlarda örgütün gizli çalışması, silahla mücadelede hazırlanmak, geçici devrim hükümetine katılmak ve ilh. gibi devrimci metodları: Opörtünistler kimi Jakobinist metod, kimi de daha ziyade Blankist metod olarak damgalıyorlar.

Oysa, Blankizm hükümeti devrimeğe teşebbüs ettiği için Blankizm değildir. Blankizm teşebbüs edecek zamanı seçememiştir. Dolayısıyla de, gerektiği gibi teşebbüs etmeyi bilemediği için ezilmiştir.

Blankizm isyancılık değildir: zemini ve zamanı hesaba katmayan, şartlar dışı isyancılıktır. Meselâ, Marks 1848 Devrim yıllarında devrime ve isyana taraftardı. Ancak bu devrimler hızını aldığı zaman, Avrupa'da kapitalizm buhranı atlatıp yeni bir gelişim konağına girdiği zaman: artık hâlâ 1848 işyan parolalarını atmanın saçma olacağı anlattı.

Blankizm ise, Marks'ın tersine: tam Avrupa'da yeni bir kapitalist gelişme istikrarı başladığı zaman, Fransa'da işçi sınıfının dilekleri devrimci karakterini kaybettiği zaman hükümet darbelerine kalkıştı. Tam o sırada işe, gerici burjuvaların "NİZAM" (ordre: düzen) partisi, yapma bir ayaklanma için binbir kıskırtma tasarıyordu. Maksadı, meclisteiki sosyalistleri soakağdı-küp orada ezdirmektî. İşveren sınıfı bu planları yaparken, Blankizmin darbeciliği bir çeşit provokasyona kapılmak oluyordu. Nitekim, neticede cumhuriyet devrildi, Lui Bonapart gibi profesyonel bir serseri Fransız kralı oldu.

Devrim bir savaştır. Omilyonların savası olan devrim de, şüpheşiz gerekince silahla yürte ister. Kendisini düşmanına karşı hedef kilmayacak gizli teşkilat ister. Sınıflar ve zümreler arasında taktik kompromileri (uzlaşmacılıklar) ister. Devrim savaşında kimi taaruz, kimi de muntazam olmak şartıyla ric'at etmeyi bilmek ister ve ilh. ve ilh.

Bütün bu mücadele metodları, yalnız Jakobenlerin veya Blankistlerin inhisarında değildir. Öyle bir fikre kapılmak, tek sözle devrimciliği anlamamak, veya devrimden vazgeçmek olur. Yanlış kurulduğluğu için geriyte tepip sahibini öldüren bir silah, geri tepti diye atılmaz. Tersine o silahı en faydası dokunacak biçimde kullanmayı öğrenmek ve beceriklice kullanmak gerekir.

Opörtünistler öyle açık hakikatlere karşı ilim münakaşasından çekinirler ve şöyle garip softalığa düşerler: "Marksizm, Jakobinizm ve Blankizm değildir. Öyle işe, Jakobenlerin ve Blankistlerin kullandıkları devrimci metodlar Marksistlere yaraszam," demek isterler. Ve böylece, Marksizmin o gibi metodlara zat bir doktrin olduğunu öne sürerler.

Böylesine skolastik mantık ancak sosyallaşmış bir softizmdir. Çünkü, Marksizmin devrim metodlarına aykırı olduğunu söylemek, her şeyden önce düpedüz yalandır. Marksizmin kurucuları, hiçbir zaman oportünistlere ve sosyal demokrasi Jirönenlerine hak verdirecek bir tek hareket ve düşüncede bulunmuşlardır. Tersine, pratik devrim meselesinde, gerek Marks gerekse Engels, her zaman ön safta yer almışlardır. Devrim tecrübelerinde sırası gelince Engels gibi edle silah kanlı isyanlara gönüllü katılmışlardır. Ve daima teoriyi pratikten çıkarmışlardır.

"Engels şimdiki sosyal demokrat Jakobenleri (yani devrimci Marksistler) bile, yalnız yukarıdan tesirin önemini takdir etmekle kalmaz; yalnız cumhuriyetçi burjuvazî yanında geçici hükümete müvafık kabul etmekle kalmaz, fakat öyle bir katılmaya ve devrimci iktidardan enerjik askeri müdahalede bulunmasını TALEB-EDER. Engels ASKERLİK heyetlerinin PRATİK OLARAK idaresi hususundaki vazifeleri sayıp döker. Çıktırıldım sosyal demokrat Jiröndenlerine aynı küçümseyişle karşılık verir." (V.I.U.: "Yalnız Aşağıdan mı, Yoksa Yukarıdan da mı?" C. IV, s. 230-231).

Madem ki Marksizm pratik devrim metodlarını benimsiyor, öyle ise kendilerine Marksist ve Sosyalist sıslı veren kalleş (oportünist) "sosyalistler" niçin pratik devrimciliği kötülemeğe kalkışıyor? Hiç şüphesiz kalleşliklerinden, yani korkularından, dönekliklerinden ve dolayısıyla devrimi baltalamak istediklerinden öyle davranırları.

"Gizli faaliyet ve Blankizm karşısında gösterilen korkuların gerçek temeli (Bernstein ve ortaklarının uzun süre özene bezene ispat etmeye çalıştıkları gibi), pratik hareketin ortaya çıkması falan veya filân karakterlerinden ibaret değildir; çağdaş sosyal demokratlar arasında kendisine kimsen yok açılmış bulunan burjuva aydınların, burjuva psikologlarının pısırkıklılarından ve korkaklıklarından ibarettir." (V.I.U.: "Bir Adım İleri, İki Adım Geri", 1904, C.V, s. 455).

("DEVİRİM NEDİR?"; Derleniş Yayınları, Berlin, 1974)

YENİ GÜNDEM'E CEVAP ... YENİ GÜNDEM'E CEVAP ... YENİ GÜNDEM'E CEVAP... YENİ

DAYANABİLİRSEK:

KENDİ KENDİMİZİ ELEŞTİRELİM

Sarp Kuray

ve genç harbiyellerin tasfiyesini durdurmuştur. Bu eylem sonrasında Kara Harp Okulu ve sınıf okullarında hızla yaygınlaşan devrimci oluşum, 1968 sonlarına doğru, devrimci gençlikle temas yolları aramış ve DÖB (Devrimci Öğrenciler Birliği) kurucularından Selahattin Okur aracılığı ile Dr.Hikmet Kıvılcımlı'ya ulaşılmıştır.

1969 yılında devrimci öğrencilerin, devlet içinde ve dışında teşkilatlanmış Türkiyeçi faşist çeteler ve MİT tarafından tek tek öldürülmeleri üzerine, Basında "69 SUBAY BİLDİSİ" olarak isimlendirilinen bildiri yayımlanmıştır. Cınayet sebeblerinin yüreğine korku salan Bildiri şöyle bitmektedir:

"TÜRKİYE HALKI, SENDEN YANA OLANLARI VURANLARA ARTIK YETER DİYORUZ. KATİLLER, YÜREKLERİMİZDEKİ ATEŞ, TÜFEKLERİMİZDEKİ MERMİ,

83 Sanıklı Davadan bir görüntü (1971)

MERMİLERİMİZDEKİ BARUT YETER SİZE.. KORKUSUN EMPERYALİSTLER, KORKUSUN ONLARIN ZAVALLI UŞAKLARI! NE RÜTB-E, NE NİŞAN PEŞİNDEYİZ. GÜN 24 SAAT TÜRKİYE HALKININ KURTULUŞ İŞİNDE YİZ.."

Bildiri, devrimci gençlik forumlarında büyük coşkuyla okunmuş ve çoğaltılarak binlercesi fabrikalarda ve gecekondularda dağıtılmıştır. Gelmiş olaylar sonucunda devrimci mücadele, Donanmada Astsubaylar arasında da hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. İlk olarak, 1969 Yazında Karadeniz'de tabibkata katılan Deniz Harp Okulu 1. ci sınıf öğrencilerinin, Sinop'ta yapılan devrimci bir gecede Dev-Gençlilerle birlikte

üzerinde "Tam bağımsız ve gerçekten demokra-tik Türkiye'yi özyeten Harbiyeler" yazılı bir çelenğı sahneye koymaları üzerine, karşı-devrimci güçler, devrimci ordu gençliği üzerinde tasfiyeye başlamış, bir kısım Harbiyeler önce hapesdimiş, sonra okudan atılmışlardır. Kısa bir süre sonra, 69 Subay Bildirisi olayını organize ettikleri gerekçesiyle 5 subay okuldan çıkarılmıştır. İçlerinden benim de bulunduğum ordu-dan atılan subaylar, Türkiye halklarına aşağıdaki açıklamaları yapmışlardır:

TÜRKİYE HALKINA!

15 Ocak 1970

Biz beş genç subaydık. Birgün haktan yana çıktık. Ordudan çıkarıldık. Biz beş devrimci subaydık. Mustafa Kemal dedik, bağımsızlık dedik, emekli edildik bir sabah vakti. Biz beş genç devrimcileriz şimdi. Kendini halkın kurtuluşuna adanmış saygıncılarız ve devam ediyoruz kavgamıza kaldığımız yerden. Devrimcinin her yerde ve her zaman devrimci olduğunu bilerek ve söyleyerek devrimci adımızı ve uygun adam yürüterek halkımızla birlik, devam ediyoruz

inçide, Sosyalist Gazetesi Bürolarında, sendikalarda, köylü yığınları içinde, fabrikalara gerekerek işçi sınıfı içinde mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Ben Ankara'ya yerleşip 1969 Dev-Genç yönetimiyle birlikte çalışmalara başlayıp o günlerin yiğit Ankara Askeri Tıbbiye öncüleriyle tanışarak birlikte yürümeye başlamışızdır.

Şimdi, Murat Belge ve Kürsat İstanbullu bizi dinleyin: "Olduğuca kapalı ve küçük bir grup görünümündeydiler, ama onlarla birlikte iki polis müdürü de yakalanmış, daha sonra da müdürlerden biri bomba davası sanıklarından olmuştu" gibi ifadeleri, üzerine sis perdesi çekerek kafaları bulandırmaya çalıştığımız teşkilatlanma, yukarıda anlatıldığı gibidir. Sizler, "objektif davranmaya, demokrat olmaya karar vermiş, gelecekel toplumun komplocu eğilimlerinden arınmaya çalışan modern insanlar olara-k" daha dürüst davranın. Herhangi bir nedenle üstelik isim vererek bizlerden bahsetme ihtiyacını duyduysanız, subjektif niyetlerinizle değil, objektif duruma göre hareket edin. Ayrıca geçmiş bir dönem tüm devrimcilerin ilgilendiren "ORDU HAREKETİ ve KADROCLAR"ı devam edecek kavgalarına. Hem de hiçbir kişisel çıkar gözetmeden, hem de halktan kopuk ihtirasların izlerini içlerinde taşımadan, hem de her şeyin gerekçe sahibinin, herşeyin gerçek üreticisi emeççi halkımız ve yoksul yığınlar olduğuna bilerek devam edecek kavgalarına. Buna inancımız tamdır. Çünkü dün kadar biz de onlardan biriydik. Farkımız yoktu 69'lardan, yüzlerden, binlerden. 69'ları, yüzlere, binleri bir avuç başı bozuk, beş solcu hayta biçiminde ululayıp küçültmenin hesabına emek-

li olduk. Ama neyi değiştirecektir bu, devrimci kardeşlerimizin savaşma azmine dem mi vuracaktır, devrimci dayanışmayı mı kıracaktır, bağımsızlık kavgamızı mı durduracaktır? Korku mu salacaktır yüreklerle durumumuz? Bilmeliz mi ki, biz kişisel çıkarlar peşinde değiliz. Bilmeliz mi ki, biz kendimizi devrime adanmışız. Ve bilmeliz mi ki, bizim kavgamız onlarla değildir. Biz başta emperyalizmle, onun yeni uşaklarıyla savaşıyoruz. Savaşta katılan herkes dostumuz, karşı çıkan herkes düşmanımızdır. Bizim onlara söyleyecek başka sözüümüz yok. Bizim artık boşa söyleनेcek sözüümüz de yok. Artık kavgamın tam göbeğindeyiz. Demokratik halk iktidar için yola çıktık. Görevimiz, devrimciler olarak halkımızla organik bağlar kurmak, savaşçı onun içinde, onunla omuza omuza sürdüremektir artık. Bu görev yalnız bizim değil, bütün devrimcilerindir. Emperyalizmin ve işbirlikçilerinin bir takım oyunlarla çelişkileri gizlemeye çalıştığı bir ortamda, ayrılıklar ve tartışmalar sona ermeli ve eylem için birlik sağlanmalıdır.

Biz beş devrimci olarak, informalı ya da üniformasz, bütün devrimcilere bu çağında bulunuyoruz: Bizi daha fazla bölmeden düşünün, gelin kavgada birlik olalım. Birbirimizi "hain" diye damgalamadan: fabrikaya, tarlaya dostça dalalım.

Artık boşa söyleनेcek sözüümüz yok. Kederli de değildir askerlikten ayrılmışızca. Biliyoruz ki, bu bir üniforma değişimidir. Bundan sonra üniformamız, köylünlün tarlada, işçinin fabrikada giydiği; kıslamız tüm Anadolu'dur. Yüregimiz devrime inançla doludur.

Biz iyi bilirizsinz (vaktiyile Doktorculukla kısa da olsa bir förtüniz oldu) ancak kardırmayı amaçladığımız yeni yetişen devrimci kuşak, sendika bürokratlarınca meselelerin dışında tutulmuş işçi sınıfımız, mazlum Kürt halkımız açısından gerekçeleri bir daha hatırlatılm ve tekrarıhalım.

Dr.Hikmet Kıvılcımlı 1970 yılında HALK SAVAŞININ PLANLARINI ismi bir kitap yayınladı. Burada, "Devrimin bir milli kriz ve sürpriz biçiminde" gelebilme şartlarından söz ederek devrimci ortama tartışılmak üzere bir tez ilerî sürdü ve bu tezi gerekçe yayınladığı SOSYALİST Gazetelerinde, gerekse yaptığı tüm konferanslarda uzun uzun işledi. Anlaşılar olmak için bu tezi de kısaca aktaralım. "Devrim yaman Milli kriz ve sürpriz biçiminde gelirse, Emperyalizmin Özgülci olan modern Finans-Kapital: bir anda tüm devlet güçlerinden, Halk Cephesi-Bezirgân sınıfdan tecrit olunabilir. Halk Tecfesi önünde em-

Bundan sonraki günlerde, Deniz Lisesinden, Harp Okullarından ve Donanma'dan ihraçları sürmüş ve Ordudan atılan Denizciler, Dev-Genç

KÜLTÜR ve SANAT

"Bir Geleneğin Teorisi"

Değişken küresinde gelenek yoktur. Her şey etki ve tepki, daha doğrusu sadece tepkidir. Klazizm ve Romantizm, Empresyonizm ve Eks-presyonizm tepkidirler.

Ama gerçek bir uyanış söz konusu olduğu zaman gelenekten vazgeçilmez. Sınıflar ve hareket halindeki akımlar tarihlerine çekidüzen vermek zorundadırlar. Onların ince ayrımlarından bekleyecekleri birşeyleri yoktur. Ve egemen sınıfların bir lüks olarak kullandıkları bu şaşırtıcı nüans zenginliği hareket halindeki akımlar için tehlikelidir. Bir örnek alalım; eğer son yüzünlün (1830 - 1930) tiyatro edebiyatı içindeki bir sürü eğilimin arasında epik temsil stilini toplamaya çalıştıysak, bunu bir gelenek arayışında olduğumuz için yapıyoruz. Sahne üstüne büyük Fransız ve Rus burjuva romanlarını taşıyarak, natüralizm tiyatroya bazı epik öğeler kazandırdı. O zaman "dramatik olmamakla", "sahnelenmiş etkinlik" ve "dramatik gerilim" eksikliği ile suçlandı. Bu yüzden, natüralizm ihanetinden hemen vazgeçti. Ve gerçek eğilimlerine geri döndü. Biz genç kuşak ise, tam bu eleştirilere hedef olmaya çalışmalıyız. Yeni kolektivist tiyatroyun biçimi ancak epik olabilir. Bütün bunlar öümüzde modeller olduğu anlamına gelmez. Ama bu açıklamada da, bir modelimiz olmadan utanaçığımız anlamına gelmez. Tam tersine, bir model bulmamız için uğraşmamız gerekir. Ama bu zor bir görevdir ve böyle bir model, ne mekân ne de yakın çevremiz içinde bulamıyacağımız hesindir.

Bu çağın kendi orijinalliğinden kuşku duyulmasına karşı gösterdiği acınası korku, mülkiyet hakkındaki bayağı fikirden kaynaklanmaktadır. Gelişmiş kapitalizmin nişanslı akımlarının orijinalliğini inkâr etmek istemiyoruz. Çünkü son tahlilde kendilerine, insanlığın "olanağında" başka birşey olduğu keyfiyetini borçlu bulunuyoruz. Bu insanlar sadece birtakım hırsızlıklardan kaçma perspektifiyle yazmıyorlar mı? Ve dönemlerinin mekanik eğiliminin sonuna kadar gitmeyi başaramayan bu insanlar, birbirlerine de benziyorlar. (Bu eğilime karşı çıkabilecek, yada bu eğilime katılabilecek hiçbir şeyleri yok), sonra da kendi aralarında birbirlerinden ayırd edilmeye çalışıyorlar. Su bir gerçekdir; içlerinden hiçbirinin en küçük bir modeli yoktur. Zaten ataları da insan değildi! Biz anlaşılabilir bir mekanizmaya insanlardan zorla alınmış çizgileri ortaya çıkarmaya değil, tam tersine bu mekanizmaya karşı çıkan ve onlarla yarışarak hareket eden büyük insan tiplerine bağlıyoruz. Bu yüzden kişisel bir orijinallik kanıtlanmakta hiçbir çıkarımız yoktur. Ve özellikle de biçim alanında modellere ihtiyacımız vardır.

Biz "Asyatik" modeli kullanıyoruz.

"ASYATİK MODEL"

Okuyucularımızın düşünce biçimlerine karşı soluksuz bir mücadele içinde girmiş bulunuyoruz. Bazı sözcüklerin ve bazı kavramların onlarda yol açtığı fikirleri yıkmak gerekir. "Tiyatro için Asyatik model"den söz ettiğimizde, tüm saf dışı edilmiş gereken şeylerin bir tam listesini yaprak, ümitsizce tecrit olmuş durumu ortaya çıkar. Bugün yazan kişi okuyucularında fikir oluşumlarını doğurucu biçimde denetleme olanağından aşığı yukarı tamamen yoksundur. "Asyatik" sözcüğü belirir belirmez, sadece vasat okuyucuda değil, her okuyucunun zihninde belirir o şatafatlı egzotik görüntüyü yıkmak kolay değildir. Oysaki çağımızda, dizginiz emperyalizm çağında "egzotizm" kavramı zaman aşımına uğramıştır. Uzun bir süredir görüşmelerimiz, Japon mağazalarını kapıları gürültüsüze kapanan ve gonglar calan mistik siğnaklar olarak gören gezgin-yazarlarımız ve reisörlerimiz gibi davranmaktadır. Sonuç olarak, bu "ortamın egzotizminin" çekişliliği altında ihalat-ihraçat şirketlerimizden farklı olarak, yavaş yavaş kabul edilmedi. Olanı yanlış analizmalar kalabalığı içinde, bir tanesini daha engellemek isteriz. Biz o bir dizi tapın kitapta anlatılan, "insanın hiçbir şey anlayamadığını anlaması için 30 yıl yaşaması gereken" o "Asya" dan söz etmiyoruz. "Çok büyük ve bizi çok aşan" olduğu için ulaşılamıyacak "o büyük Asya problemi" de söz konusu değildir. Görülecek ki, Asya tiyatrosuna ait olmayan şeyleri onun gibi göstermek diye bir kaygımız yoktur. Bu tiyatroyu az biliyoruz: Birkaç Japon temsil tiyatro fotoğrafı, yazarların 12 saatlik piyesler hazırladıkları ve bir kışın sahnesinden önce sarı, hiddet sahnesinden sonra yeşil bayraklar koymak gerektiğini belirttikleri üzerine birkaç gözlem; son olarak ta sigara ve çay içilen bir Tokyo temsil salonunun resimli tasvir. Biz yine burada bir model olduğunun kesinlikle öne süreceğiz. Ve bunu büyük tasarımları olduğu için bõbürlenmek amacıyla değil, nişans amatörleri alarına geçirmek için yapacağız. Bu bizim fahriliğimizin bir kanıtıdır. Büyük dramatik sanatımız için kullanabileceğimiz elemanları göz-

GELENEKSEL HALK TİYATROSU ÜZERİNE

AYŞE EMEL

DUGÜN/DAYUL'dan bir görüntü

den geçirirken, sadece birkaç fotoğraf, bize yabancı bir rejimin tanıtım ve direktiflerini buluyoruz. Belki buna, Vakhtangov tarafından "Dibbuk"ta kullanılan "törensel jestus"tan çöplendiklerimizi de katabiliriz. Son olarak "Asyatik" kavramı üstündeki son egzotik şaşaa örtüsünü de kaldırmak için, Münih'li komik, Karl Valentin'in "düşük kaliteli" gösterilerinden söz etmek gerekir. Eğer hiç dinlerseniz, Karl Valentin'in gösterilerinde "Asyatik" birşeyler vardır.

BERTOLD BRECHT
Schriften Ober Theater/Tiyatro Üzerine Yazılar
Cilt I, s. 106-106

Çeviri: Ali BERKTAY

Sosyal devrimlerle kapitalizme geçen gelişmiş Batı ülkeleri için, Antika Tarih giderek müzelerden izlenebilen bir durumdadır. Dünya üzerinde "GERİ KALMIŞ", "AZ GELİŞMİŞ" olarak tanımlanan ülkelerde ekonomik temeli yaşayan Antika Tarih ve Tarih Öncesi üzerinde açılan her sosyal, politik, kültürel ve problem ölü noktada örtbas edildi. Bu noktada mezara çevildi. Ancak, Antik Tarih'e gömüldükleri sanılan ülkeler, I.Empyalist Dünya Savaşı ile, bir ölçüde 2. Empyalist Dünya Savaşı ile ise tamamen, çağımız gündemine giriverdiler.

"Geri" yada "ASYALI" denerek antikalıktan ve egzotiklikten başka değer verilmeyen, Çin'den Afrika'ya, Küba'ya ve Orta-Doğu'ya dek uzanan bu ülkeler, kendilerinden umulmayan bir canlılıkta Akıncı eğilimleriyle baskalandırıldı. Batılı aydınlar, sanatçılar, bilimlner, bu ülkelere eğilmek, incelemek ve araştırmak durumunda kaldılar.

1908 Meşrutiyet Devrimi, Avrupa kapitalizminin 250 yıldanberi öngördüğü düzeni Türkiye'ye değerli bir "ITHAL" mal olarak soktu. Kapitalizmle birlikte onun sosyal, politik, kültürel, sınıfsal kurum ve anlayışları ta tepeden inme yerleştirilmiş oldu.

Türkiyeli aydınlar içinde yaşadıkları ülkenin, toplumun gerçekliğini kavramadan, "ITHAL MALI" Batı reçeteleri ile meseleleri incelemeye başladılar.

Batı, Doğu'ya yönelik Türkiye'de olay trajediye vardırdı. Genelikle aydınlar kendi gerçekliklerini, tarihlerini ve giderek halklarından kopmaya başladılar. Özellikle Uzakdoğu ve Ortadoğu ülkelerinde tarih, Batıda olduğu gibi müzeleri sisleyen bir konuma geçildi. Ekonomik temeliyle yaşayan bir boyutta kökleri tarih öncesine (ilkel komünaya) dek inen bir gerçekliktir. Bizim çalışmalarımız ilgilendiren

yanıyla tüm kültürel ve sanatsal birikimleri en canlı biçimleriyle halkların bağında yaşayan bir gerçekliktir. Kapitalizm Türkiye'de tüm Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi, Batı toplumlarına benzer bir kapitalist gelişmeyi kendi iç dinamiği ile başaramamıştır. Bu, tüm Doğu ülkeleri için geçerli bir olgudur. Çağlaşma veya Batılılaşma olarak adlandırılan bu kapitalistleşme çabaları, ilk sıhahat hareketlerinden başlayarak günümüze dek gelen süreç içinde hep tepeden aksiyonlarla, Batı toplumlarında olduğu gibi kendinden önceki üretilmiş biçimini kökünden kazıyıp yok ederek değil, iki üretim biçiminin de birlikte var oldukları bir ortamda gelişmiştir. Ekonomik yapımızdaki Doğu toplumlarına özgü bu kapitalist gelişme sonucunda ortaya çıkan melez yapı, sadece ekonomik ve politik sorunlarla değil, ahlâki, kültürel, sanatsal ve ilh. tüm kurumlarda kendisini göstermiştir. Bu toplumsal dokuya, tüm altüstlüklerle rağmen bozulması aşiret yapısıyla varlığını devam ettiren kökleri ilkel komünaya dek inen gerçekliği de katacak olursak, karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

A - Büyük yerleşim merkezlerinde fabrikalarda ve bankalarda var olan kapitalist sistem.
B - Kırsal alanlarda özellikle kasabalarda çöreklenmiş Tefeel-Bezırgan sınıf ki.. Batı'da kökü kazınmıştır.. ile birlikte varlığını sürdüren Ortaçağ.
C - Kökleri ilkel komünaya dek uzanan aşiret yapıları ve şefleriyle tarih öncesi, Doğu ve Ortadoğu ülkelerinde tüm sosyal ve toplumsal altüstlüklerle karşın birlikte yaşamaktadırlar.

Bu açıdan ülkemizdeki ekonomik, sosyal, kültürel, sanatsal ilh. problemler yakınsatın yorumlarla ve reçetelerle değil, ancak, TARİHİN GERÇEKLİĞİ düzeyinde yeni çözüm yolları bulabilirler. Ülkemizdeki devrimci ve ilerici yapılar, kavranması gereken bu gerçeklik karşısında büyük yanlışlar, kaçığı, derici, tavukcu gibi çeşitli esnaf yanında, serbaz ve cambazlar, tasbazlar, hokkabazlar, rakkaslar... ve diğer seyyirlik oyuncuları da loncalar meydana getiriyordu."(6).

"Esnafın şenliklerde, geçit alaylarında sanatları, uğraşlarıyla ilgili sahneleri nasıl oynadıkları üzerine bir fikir ediniyoruz. Esnaf kuruluşları, nakibleri, pirleri, şeyhleri, kethudaları, ağaları, yiğitbaşları, çavuşlarıyla belli bir örneğe uygun örgütlerdi. Oyuncu kollarmın da, esnafta olduğu gibi kâhya, usta, kalfa, cıraları vardı. Esnaf gibi oyuncular da loncaların görenek töre ve geleneklerine uyuyorlardı" (7).

"Nasıl esnaf loncaları, asker ocağı ve dinsel kuruluşlar arasında sımsıkı bir ilişki bulunuyorsa, seyyirlik oyunların da bu kurumlara sıkı devami 8. sayfada

na" yapısı ile karıştırma şaşılığıdır. Ortadoğu'da "Derebeyi" kadar, belki onlardan da çok Aşiret şefleri ve yapıları bulunur. Bunların kökleri ilkel komünaya biçimine dek uzanır. Aşiret şeflerine ve yapılarına ezberlenmiş derebeyi şablonlarıyla yaklaşma, son derece yanlıştır. Onları toprak beyi durumuna getiren baskı, Tanzimat maymunluğunun Batıdan tercime, kapitalist kanunlardır.

Konumuzu ilgilendiren boyutuyla, böylesine bir şaşılık sonucu, ilkel komünanın (ilkel sosyalist toplum) Doğu halklarının bağında bugün de tüm canlılığı ile yaşayan kültürel ve sanatsal birikimlerini, Şaman ve bõlluk törenlerini, hikâye anlatıcılarını, ortaoyunlarını, Meddah ve Karagöz'ü, "fosil", "gerici", "çağdışı" diye niteleyen aşım epikli "işçi sınıfı" sanatçılarına rastlayabiliyoruz. Batılı araştırmacılardan Michaud ve Poujoulat, Karagöz'ün hoşnutsuz kişilerin sözcüsü olduğu için yasaklandığını, kimi yerlerde sınırlı olarak oynatıldığını söylüyorlar (1). Adolphus Slade, Karagöz'de konuşmaların yer yer mızahlı, mükteli, yer yer fitneci, ortalkı karıştırıcı olduğunu, Sultana, vezirlerle bile satışlarını belirtiyor (2). Daha sonraki yıllardan bir başka gözlemci ise, "Karagöz'ün sansürü hiçe saydığı, sınırsız bir özgürlüğe sahip olduğunu, öyle ki, Avrupa ülkelerindeki gazetelerin bu denli saldırgan olmadığını, Amerika, İngiltere, Fransa gibi ülkelerin bile siyasal satışmalar bakımından daha sınırlı olduklarını, buna karşın Karagöz'ün mutlakıyla yönetilen Türkiye'de denetsiz, şaşılık bir günlük gazeteyle benzediğini, üstelik yazılı olmayıp sözlü olduğu için daha da ürktütücü olduğunu, kutsal tanıdığı Abdülmecid dışında herkese saldırdığını belirttikten sonra 1854 yılının Ağustos'unda Karagöz'ün İngiliz ve Fransız Amirallerine göz açtırmayan işlemelemlerle onların işi ağırdan açtırmayı eleştirdiğini, amirallerin manevralarını doğru bulmuyarak öfkeyle gemilerini daha iyi çalıştırmalarını öğütlediğini söylüyor. Gene bu tanığa göre, Sadrazam da perdeye çıkarılıyor, bu yüksek devlet adamı sanki bir 'gavur'muşçasına yargılanıyor, kendini bu yargı karşısında iyi savunamayan Sadrazam Yedikule zindanlarını boyluyor. Tanık, Karagöz'ün bir Bocaccio, bir Rabelais, bir Patrone, bir Marfatio ve Arlekin karşını bulunduğu da değindikten sonra, başka yerde olsa Karagöz'ün bu söylediklerini bir tek satırını dahi yazanın ya tutuklanacağını, ya da sürüleceğini, oysa Karagöz'e birşeycikler olmadığını söylüyor (3). Ubicini ise, Karagöz'ün taşlamasını yönelttiği ister paşa, ulema, deriş, ister bankacı tacir vs. olsun kimseyi esirgemediğini, her smiften, her uğraştan kişiyi perdeden geçirdiğini, her birini kendine özgü çizgilerle vurguladığını belirttikten sonra, kimliğini gizleyip bu gösterilere gelen vezirin bile buralarda kimi kez çok sert gerçekleri işitme konusunda kaldığını söylüyor (4). Gerard de Neval, Karagöz, halkın sözcüsü olarak ikincil yetki sahiplerinin işlerini eleştirdiğini, bunu yaparken kazığa, satura ve ipe meydan okuduğunu yazıyor (5).

Üzerinde durulması gerekli bir diğer önemli yanlığı gelince: Türkiye'nin tarihi, tarih öncesi'nin ilkel komünadan medeniyete geçen göçebe Osmanlı İb'lerinin Bizans Derebeylerini yönetmesiyle başladı. Önce Tekfur topraklarına düzen verildi ki, buna DİRLİK DÜZENİ denildi. Dirlik Düzeninde toprakların mülkiyeti ALLAHINDIR prensibiyle tüm Müslimanlar topluluğuna (Beytülmal'ı Müslimini). Toprağın işletilmesi gerçek bir işbõllümüne ve gelir bölüşümüne dayanıyordu. Herkesin gereksinimine göre yüzölçümü saptanmış toprağın üzerinde hür ekicilik yapıldı.

Bu dönemde, şehir ve köy emekçi halkının oluşturduğu AHI LONCALAR "Loggia"-, çağımızda sendikaların karşılığı- ve TARIKATLAR, kuruluş döneminin en dinamik unsurlarıydı.

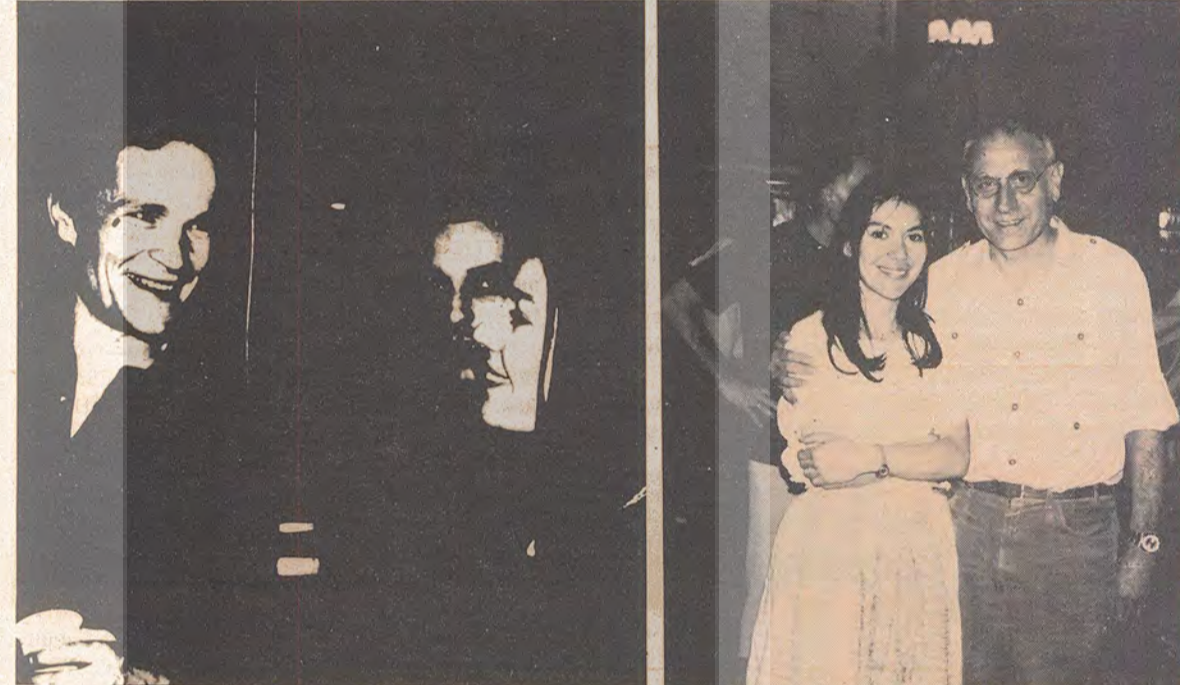
"Seyirlik oyuncularının esnaf loncalarıyla, dedikleriyle de yakın ilişkisi vardır. Hemen her esnaf loncasının içinde oyun çıkaran, oynayan türlü seyyirlik oyunlar gösterenler bulunduğu gibi, ayrıca seyyirlik oyuncuların toplulukları da, esnaf loncalarmdan sayılıyordu. Nitekim esnaf alaylarında kazancı, kaçığı, derici, tavukcu gibi çeşitli esnaf yanında, serbaz ve cambazlar, tasbazlar, hokkabazlar, rakkaslar... ve diğer seyyirlik oyuncuları da loncalar meydana getiriyordu."(6).

"Esnafın şenliklerde, geçit alaylarında sanatları, uğraşlarıyla ilgili sahneleri nasıl oynadıkları üzerine bir fikir ediniyoruz. Esnaf kuruluşları, nakibleri, pirleri, şeyhleri, kethudaları, ağaları, yiğitbaşları, çavuşlarıyla belli bir örneğe uygun örgütlerdi. Oyuncu kollarmın da, esnafta olduğu gibi kâhya, usta, kalfa, cıraları vardı. Esnaf gibi oyuncular da loncaların görenek töre ve geleneklerine uyuyorlardı" (7).

"Nasıl esnaf loncaları, asker ocağı ve dinsel kuruluşlar arasında sımsıkı bir ilişki bulunuyorsa, seyyirlik oyunların da bu kurumlara sıkı devami 8. sayfada

Yılmaz Güney, Ayşe Emel, Tuncel Kurtiz (Cannes Film Festivali)

Peter Stein, Ayşe Emel (Schaubühne)

Halk Oyuncuları Sanat Yönetmeni Ayşe Emel, Berliner Ensemble Sanat Yönetmeni Wewerth ile birlikte

Ayşe Emel, Franca Rame, Dario Fo

NEWROZ ÇIÇEKLERI'nden bir görüntü

HALK OYUNCULARI 1985

1986 Mart'ında kuruluşunun dördüncü yılını dolduracak olan HALK OYUNCULARI, kültür ve sanat etkinliklerini Avrupa'nın dört bir yanına taşımaya devam ediyor. İsveç'in Stockholm kentinde kendi salonları Nybropaviljongen'de çalışmalarını sürdüren HALK OYUNCULARI'nın dört yıla yakın bir süredir elde ettiği başarıları, İsveç kültür ve sanat yaşamını organize eden otoritelere dikkatle izleniyor. Geçtiğimiz yıl, seyirci ve gösteri sayısı açısından İsveçli 13 profesyonel tiyatroyu geride bırakan HALK OYUNCULARI'nın aldığı parasal destek, yüzde dörtüye atıldı. Bunda HALK OYUNCULARI'nın uluslararası festivallerde aralanın bir grup haline gelmesinin de payı büyük.

Geçtiğimiz dönemin uluslararası ilişkiler zincirinde ilk halkayı Aralık 1984'te Hollanda'da düzenlenen INTERCULTUREL THEATRE MEETING - STAGEDOOR FESTIVAL oluşturdu. Amsterdam'da gerçekleşen festivalde iki kez seyirci karşısına çıkan HALK OYUNCULARI, daha sonra gene Hollanda'nın Utrecht kentinde düzenlenen MİGRANTEN THEATER - ENMUZIEKFESTIVAL'e katıldı. Gerek Amsterdam, gerekse Utrecht gösterileri sırasında izleyicinin büyük beğenisiyle kazanan HALK OYUNCULARI, Hollanda'nın çeşitli kentlerinde aldığı turne önelerini gerçekleştirerek gösterilerini sürdürdü.

Şubat 1985'te ise, yönetmenliğini İskandinav'ya da LA COMMUNE'nin temsilciliğini yapan ve Dario Fo'nun piyeslerini yöneten Carlo Barsotti'nin yaptığı ve Ayşe Emel tarafından oynanılan Dario Fo ve Franca Rame'nin ünlü yapıtları DONNA "KADINLAR, BİZİM KADINLARIMIZ", HALK OYUNCULARI - LA COMMUNE işbirliğinin ilk ürünü olarak gösterime sunuldu. Bittindiği gibi, gerek DONNA, gerekse BİR ANARŞİST'in ÖLÜMÜ adlı yapıtlar, Ağustos 1984'te Finlandiya'nın Tampere kentinde gerçekleştirilen DARIO FO Festivalinde düzenlenen bir basın toplantısıyla, Dario Fo ve Franca Rame tarafından tüm adaptasyon ve Türkçe oyunun haklarıyla birlikte Ayşe Emel'e verilmişti. İzleyicinin ve İsveç basınının büyük ilgişini çeken "KADINLAR, BİZİM KADINLARIMIZ", HALK OYUNCULARI'nın tüm yapıtlarında olduğu gibi, İskandinavya dışına çıktı. Ayşe Emel'in seyirciyle karşılaştığı ilk merkez, HALK OYUNCULARI'nın artık yerleşik bir seyirci oluşturduğu Batı Berlin idi. Daha sonra ULUSLARARASI MÜNİH TİYATRO FESTIVALI'ne katılan "KADINLAR, BİZİM KADINLARIMIZ", burada Dario Fo'nun sergilediği MISTERO BUFFO adlı yapıtın sona gösterime sunuldu. Piyes öncesi bizzat Dario Fo ve Franca Rame tarafından karışılan "KADINLAR BİZİM KADINLARIMIZ" seyircisi, HALK OYUNCULARI - LA COMMUNE arasında tüm organizasyon boyunca büyük bir dayanışmaya şahit oldu.

Münih Festivali'nden sonra, tiyatromuz adına olduğu kadar, Türkiye tiyatrosu adına da omur sayılabilecek bir olay gerçekleşti. HALK OYUNCULARI genel sanat yönetmeni Ayşe Emel, dünya tiyatrosunun merkezlerinden biri olan, Bertold Brecht'in kurmuş olduğu BERLİNER ENSEMBLE'in resmi komuşu olarak Uluslararası Tiyatro Yönetmenleri seminerine katıldı. BERLİNER ENSEMBLE ile bu düzeyde bir ilişki gerçekleştiren Türkiyeli bir sanatçı olarak 17 günlük seminer sonunda kendisine BERLİNER ENSEMBLE adına Prof. Dr. Dieter Wewerth, INSTITUT FOR SCHAUSPIELREGIE adına Prof. Dr. Dieter Hoffmeier ve DEUTSCHES THEATRE adına Prof. Friedo Solter'in imzalarını taşıyan bir onu sertifikası verildi. Seminer süresince Türkiye tiyatrosu ve Brecht'in Türkiye'deki uygulaması konusunda açıklamalar yapan Ayşe Emel'in gerek kişiliği, gerekse bilimsel tiyatroya yaklaşımları, BERLİNER ENSEMBLE yöneticilerinin HALK OYUNCULARI'nı daha yakından tanıma talebinin doğurdu. Bunun sonucunda da, HALK OYUNCULARI tüm kadrosuyla, BERLİNER ENSEMBLE'in konuşu olarak gösterilerini izledi. Bu gösterilerden Goethe'nin FAUST adlı yapıtı, oyun sırasında yapıtın yönetimini başta olmak üzere BERLİNER ENSEMBLE ve HALK OYUNCULARI sanatçıları tarafından tartışıldı. Önümüzdeki günlerde BERLİNER ENSEMBLE - HALK OYUNCULARI yaklaşımları daha da somut adımlarla sürdürülecek.

"KADINLAR, BİZİM KADINLARIMIZ"dan sonra HALK OYUNCULARI'nın repertuarına katılan piyes, Haşmet Zeybek'in DUGÜN/DAYUL adlı yapıtı oldu. Yönetmenliğini Ayşe Emel'in yaptığı piyes, Mahmut Gökgöz ve Ayşe Emel tarafından dramatik edilecek güncelleştirildi ve zenginleştirildi. Ayşe Emel'in yorumunda geleneksel tiyatromuzun tüm öğelerini yüklenen DUGÜN/DAYUL, "KADINLAR, BİZİM KADINLARIMIZ"da olduğu gibi, İsveç basınından sonra Türk basınında da yer aldı. Sahne üstü anlatımda dil engellerini aşan HALK OYUNCULARI'nın bu kez bir geleneksel tiyatro örneği sunması, büyük beğeni ve memnunkula karşılıandı. Geleneklerin yokedilmek istendiği bir dönemde böylesine güçlü bir çıkış, ulaştığı her yerde bir olay haline geldi. Mayıs 1985'te Stockholm'deki birinci tur gösteriler tamamlandıktan sonra Batı Berlin'de 2. TURKISCHE KULTURGE-PANAYIR FESTIVALI'nın konuşu olan DUGÜN/DAYUL ekibini her gösterilerinde sayıları bine vatan bir izleyici kitlesi karşıladı. Daha sonra Haziran 1985'te gene Batı Berlin'de INTERNATIONALES KULTURFEST'te gösterilerini yineleyen HALK OYUNCULARI, yeni sezona Ekim 1985'te kendi sahnelerinde girdi. DUGÜN/DAYUL'un sergilenmesiyle başlayan ilk tur oyunları, şu an İsveç için de sürdürülmüyor.

Önümüzdeki dönemin uluslararası ilk konuşu ise, HALK OYUNCULARI'nın bu kez iki ayrı oyuna birden katılıp, bes kentte sekiz kez seyirci karşısına çıkacakları 2. INTERCULTURAL THEATRE MEETING - STAGEDOOR FESTIVAL. Festival Aralık 1985'te Hollanda'nın Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Harlem ve Nijmegen kentlerinde gerçekleştirilecek.

Kültür ve sanat etkinliklerini aralıksız sürdüren HALK OYUNCULARI'nın önümüzdeki dönemde sergileyecekleri oyunlar da belirlendi. Bunların ilki olan Nazım Hikmet'in SEVDALI BLUT adlı yapıtı, bir İsveçli tiyatroya ilet ortak yapıtı olarak gerçekleştirilecek. Nazım Hikmet'in kendi dizelerini kullanarak Mahmut Gökgöz tarafından oluşturulan ve yönetmenliğini Ayşe Emel'in yapacağı SEVDALI BLUT, Türkçe ve İsveççe sergilenecek. Daha sonra ise, geçtiğimiz yıl yitirdiğimiz büyük sanatçı Yılmaz GÜNEY'in HÜCREM ve SANIK adlı oyunları Ayşe Emel'in dramatik edilecek oyunlaştırdığı yapıtları seyirci karşısına çıkacak. Sezonun üçüncü gösterisi HALK OYUNCULARI'nın ortak çalışması olan PIR SULTAN ABDAL. Dördüncü olarak da, gene 1984'te yitirdiğimiz tiyatromuzun öcülerinden Vassaf Öngören'in OYUN NASIL OYNAMALI? adlı yapıtı. Oyunların yönetimi ise Ayşe Emel tarafından gerçekleştirilecek.

devami 8. sayfada